

Spesialistene på bondelandet – artikkel 2

Dette er artikkel to der gamle kvitteringer fra ca. 1910-1925 blir brukt til svært kortfattet å fortelle litt om det lokale næringslivet i Gjerdrum på denne tida. Under er det mest skreddere og landhandlere som gjennomgås. Men vi skal også innom maskinstrikking og garving, samt Gjermaa electrisitetsverk.

Ole Kristiansen - skredder

Ved Myragutua ligger det som i dag kalles Bjørklundfeltet. På første del av 1900-tallet var det her skreddermester Ole Kristiansen (f.1880) hadde tilhold. Han var fra Fladby (Tuterud) og hadde vært et par år i Amerika før han rundt 1910 giftet seg med (Anne) Marie Hansdtr. Brodal (f.1882) og kjøpte småbruket Bjørklund, som var blitt fradelte Eivenstuen Ask. I 1920 bodde familien her med tre barn født 1911-15. I huset bodde dessuten syersken Bergitte Jensd. Brodal f.1885 og syer Jens Kr. Kristoffersen Brodal f.1854. Familien hadde også ei ansatt innejente.

Som vi ser av regninga dreiv bedriften både med sying av nye plagg og reparasjoner og stell av eldre plagg.

Skreddere i 4 generasjoner.

Det var vanlig at håndverksfag gikk i arv gjennom generasjoner.

Syeren Jens Kr. Kristoffersen Brodal og syerske Bergitte Jensdatter Brodal, som altså bodde på Bjørklund i 1920, er to i ei lang slektsrekke skreddere. Jens (1854-1936) var født og oppvokst på Tuterud. Men faren Kristoffer Hansen flyttet i 1865 til Bråtan Brådal og fikk i 1875 kjøpe eiendommen. Jens overtok eiendommen i 1880. Både far og sønn dreiv skreddervirksomhet her.

Men det stopper ikke med dette. Kristoffer Hansen (1817-1885) hadde lært skredderfaget av sin far, og var oppvokst på husmannsplassen Askenga der også hans far igjen, Hans Kristoffersen (1785-1823) var skredder. Til og med ytterligere et ledd bakover var det en skredder som også het Kristoffer (1753-1810). Denne eldste Kristoffer skal ha vært husmann først på Stokholm under Kråkvål og så i Askenga, der han var både skredder og smed.

An			
15-1	Dres present	Kr	3 50
13-4	vest forandret		3 00
	køpe present		2 00
17-4	dres present utah flenna		4 00
24-4	frakt forandret		13 00
	insat og vesking		5 00
1-6	en dress		50 00
	sysaker		3 00
	pressing		3 00
13-7	2 guttedresser		40 00
	sysaker		3 00
10-8	dres present og utah flenna		4 00
		Kr	133 00
	Betalt		
		O. Kristiansen	

Christiania den 17-12-1916

REGNING

for *Hø. Leismand Larsen*
fra *Petter Iversen*

		Pr	in
5/1-12	2 par Skjorter	1	60
4/5-12	1 par " "	1	30
	1 par " "	1	10
	1 par " "	0	80
	1 par " "	1	40
	1 Skjort	1	70
19/2	2 par Skjorter & 1/10	2	20
3/3	2 par Bærestriper	2	10
3/11	1 Kolljakke	5	20
	2 par Bærestriper	3	40
	1 par Skjorte	0	70
	for skikning av 2 par skjorter	0	65
	<i>Til sammen</i>	21	95

Petter Iversen f.1864 i Røyken bodde i 1920 sammen med kona Emilie f.1863 på Vestre Ask, der de ifølge folketellingen dreiv eget småbruk. Søstera Karoline f.1867 var også oppgitt å bo samme sted og holdt på med «maskinstrikking for egen regning». I 1910 står det at Karoline «syr og strikker». Da bodde også Emilie og Petters tre barn født 1892-1895 i Nittedal der.

En må tolke dette slik at familien har hatt en strikkemaskin der kanskje Karoline har vært fageksperten, men antakelig også de andre har bidratt. Faktureringen har vært gjort i Petters navn.

Vi ser av kvitteringa her at de i den lille bedriften har produsert strømper, votter, jakker og skjørt – antakelig mest på bestilling.

Petter Iversen var gift tre ganger, og han ble hele 100 år gammel.

«Iversenhuset» ble tatt vare på og gjenoppbygd da boligblokka med adresse Eivenstuen ble bygd

Hans Jacob G. Nitteberg - garver

En annen spesialisert virksomhet var å være garver. Tilgang på mye vann var avgjørende for kunne drive slik virksomhet. Fjælstadtangen ligger ved Ulvedalsbekken (Tangeelva). Her lå «læderfabrikken». Våningshuset rett øst for vegen lå der opp til vår tid, men måtte rives etter leirskredet i 2020.

Hans Jacob var født i 1884 og døde 1948. Hans Jakobs far Gulbrand (f.1821) hadde drevet garveri samme sted før Hans. Ifølge bygdeboka bygde Hans opp et moderne garveri på tomta i 1912. Anlegget var i drift til i 1928. På regninga her ser vi garving av et hundeskinn og 3 kalveskinn til trekk.

Det lå garverier også andre steder i bygda. Rundt år 1900 dreiv f.eks. Arne Olsen Gjester (f.1836) og sønnen Hagbart (f.1867) garveri ved Hellenfossen. Hagbart slo seg seinere opp som skofabrikant i Kristiania.

RIGSTELEFON KLØFTEN

GJERDRUM den 23-aug-1920

FJELDSTAD LÆDERFABRIK
INDEHAVER: H. NITTEBERG

Hans *Leismand Larsen*

Den	1 Hundeskinn Arbeidsskin	15 00
	3 Kalveskinn "	30 00
	4 " til trekk -	90 00
		<i>Til 135 00</i>

Petact
H. Nitteberg

Olav Didrik Gjerdrum - landhandler

Fra meieridriften startet og til lenge etter at meieriet ble nedlagt, har det vært landhandel i bygget vi kaller Gjerimeieriet. Den første som leide «handelsbekvemmelighet» på meieriet var Nils Ramnes fra Kristiania. Han dreiv fra 1896 til 1907. Etter han kom Sigvart Ringnes (f.1865) som var oppvokst i nærheten på Sørum. I 1920 var det nytt bytte av landhandler da Olav Didrik Gjerdrum (f.1898), oppvokst på Gjeri, overtok og dreiv til ut 1926. Han ble seinere kolonialhandler på Høybråten. Kvitteringen her er fra Olavs tid som landhandler.

Fra 1926 og til landhandelen ble nedlagt i 1991 var det far og sønn Hansen som dreiv. Harald (fra Eidsvoll) og kona Marie Hansen dreiv fra 1926 og til de pensjonerte seg i 1973. Deretter overtok Bjørn Hansen (f.1930), som var oppvokst på stedet. I Hansen-familiens tid ble butikken flere ganger modernisert, utvidet og ombygd.

TELEFON Ojerdrum pr. Kløften den 2/10 1923

Herr *Hennrichsen Jacobsen*

til

Olav D. Gjerdrum
Ass. Landhandleri.

17/2	1/2 kg	Figurmel	1/2	4,00
"	1/2	Spennel	"	3,50
21/2	1	lv B.	"	0,75
1/2	"	Brod	"	1,00
"	"	Maas	"	1,00
16/2	1/2	kg Fals	"	3,00
1/3	"	B. Appelsiner	"	3,00
19/3	43	kg Falt	"	7,74
1/3	"	Gallener	"	also
20/3	5	kg Færrer	"	10,00
16/3	2	kg Cigarer	"	3,00
1/6	20	kg Falt	"	11,80
"	"	Brod	"	1,00
			Sum	113,34
			Beløp	
			Olav Gjerdrum	

157.10
113.34
3876

Ludvig Knai - landhandler

På Kjørstadsletta var det også landhandel, men her lå den ikke på meieriet. Tvers over veien for meieriet hadde Hjalmar Moe f.1855 i 1903 bygd ny landhandel. Den ble flyttet hit fra Mo der han kom fra. Hjalmar kalte eiendommen for Hellerud.

Hjalmar dreiv handelen til i 1910 da han solgte til Ludvig Knai f.1882 fra Hurdal. Kona Hilda f.1893 var fra Trolsnes. Familien Knai dreiv butikken til i 1935 da de solgte videre til handelsbetjenten sin, Kristian Bjerke f.1904.

Knai hadde egne butikklokaler. Likevel måtte han i årevis betale en handelsavgift til naboen Kjørstadmeieriet. Avgiften var begrunnet med at da skulle meieriet unnlate å tilby lokaler til andre som ønsket drive landhandel, og meieriet skulle heller ikke selge meieriprodukter fra sitt anlegg.

Kristian og kona Ingeborg Bjerke hadde landhandelen på Kjørstadsletta til 1968 da Per Ramsli overtok.

Gjerdrum den 20/7 1912

REGNING

Hennrichsen Jacobsen

til

Ludvig Knai

17/2	1	kg Figurmel	1/2	17,00
20/7	10	kg Appelsiner	1/2	5,00
"	10	kg Crusheds	1/2	22,00
			Sum	44,00
			Beløp	
			Ludvig Knai	

Long laas:

12/810	1	kg Falt	0,60
20/7	1	kg Falt	0,30
			0,90

Hennrichsen

Olaus Berg - landhandler

Olaus Olsen Berg var fra Ullensaker og født i 1872. Han var gift med Inga Bjørtomt (f.1875). I 1900 kjøpte han garden Vestre Ask. Her hadde Anton Andersen Ask (f.1869) drevet landhandel fra 1895, og det hadde også faren, svensken Carl (f.1835), gjort.

Olaus Berg dreiv landhandelen på Ask videre til i 1920 da det nystifta Gjerdrum Samvirkelag overtok butikklokalene. Butikken lå tvers over veien for gardstunet. Den ble satt opp her rett før år 1900 med basis i tømmer fra det gamle kommunelokalet og skolehuset på Smestad. I likhet med Ludvig Knai på Kjørstad måtte Olaus betale avgift til det lokale Hønsen meieri for at disse ikke skulle starte konkurrerende virksomhet.

Regningskopien her viser allsidigheten i vareutvalget hos landhandleren. Spiker, sinkhvitt, papir og slåmaskinblad går om hverandre med smør og mjøl. Merk også kredittida på 3 måneder uten rente. Det var vanlig å gjøre opp saldoen hos landhandelen bare en gang imellom, og mange praktiserte «å handle på bok» helt opp til 1970-tallet.

Telefon Ask den 8-1-1919

Herr *Kristmand Laache*

O. Berg

Efter 3 Mdrs. Henstand beregnes 5 % Renter

1918			Prst.	kr.
Jun	21	Br 200 - 40	Spiker	360
"	28	" 2 p.	Slingsler	170
"	"	" 1	Laas	190
"	"	" 3 kg.	Sinkvit	5,70
"	"	" 1 l.	Papir	0,42
Juli	14	" 2 kg.	Grøisage	360
"	"	" 3	Slåmaskinblade	150
"	18	" 2 kg.	Smør	6,80
"	"	"	Gjør	0 10
"	"	" 2 bl.	Papir	340
"	19	"	Gjør	020
Aug	14	" 2 kg.	Drøps	1,34
Oktober	3	" 78,4 kg.	Landsmel	36 66
"	"	" 1 l.	Pot.	2 00
"	10	" 5 ark.	Papir	020
"	31	" 12 l.	Flasker	360
Novbr.	11	" 3 "	Potter	450
"	20	" 50	Knivlutter	1,15
"	"	" 2 kg.	Grøisage	360
				632,06

Gjerdrum Samvirkelag

var i drift som eget selskap fra 1920 til i 1983 da laget gikk inn i krets 3 i Norges Kooperative Landsforening. Landsforeningen var blitt stiftet i 1906 og stimulerte til stiftelse av små lokale samvirkelag rundt i landet. Her var det samvirkeprinsippet som skulle gjelde. Du kjøpte en andel, og overskuddet var du med å dele i samsvar med hvor mye du kjøpte for. Laget hadde etterhvert omkring 200 medlemmer.

Som en ser fortsatte samvirkelaget med det samme varierte vareutvalget som forgjengeren. Handleturer til Kløfta og Jessheim var nok mye sjeldnere enn i dag.

Kåre Kjørstad var bestyrer ca. fra krigen og til han starta egen butikk på Bråtasletta. Etterpå var det en kar som het Ole Jensås. Siste bestyreren het Harald Ruud. Han var oppvokst ved Odals verk.

Gjerdrum den 4. juni 1923

Herr *Lennv. Laache*

Gjerdrum Samvirkelag

1923				kr.
Nov	8.	Av varer iflg nota		44,38
Jan	9.	1	høriballe my skinn	0,70
"	10.	2 kg.	grøn	1,24
"	"	1	høriballe my skinn	0,70
"	20.	6 kg.	spiser	4,70
"	"	2 1/2	spiser	2,50
"	"	1/2	potter	2,50
"	"	1	lok	1,00
"	"	0,1	mandler	0,80
"	"	1/2	krakm.	1,60
feb.	3	1	høribinding	1,20
"	7	1	led. lunde	4,00
"	16	100 st.	spiker 4"	1,55
mar	2	4	spander	0,36
"	"	2	noter garn	0,90
"	"	20	ark papir	0,60
"	8	6 st	ruter	4,26
"	"	"	hamp.	1
				kr. 505,49

Nr. 3

Joakim Løkken - landhandler

På Vestby har det også vært landhandel sammen med et mindre gardsbruk i lang tid. Det startet med Ole Nilsen Trolsnes fra 1889 til 1899 da han døde. Da overtok broren drifta under navnet O. Trolnes Efterfølgere som dreiv til 1901. Så fulgte Martin Melby 1902-1902, Hans Møien 1902-1908 og Einar Kirkeby 1908-1914. Etter disse var så Joakim Løkken landhandler på Vestby fra 1914 til 1927. (Kronologi fra Arvid Løhre: «Post og postfolk i Gjerdrum».)

På landhandlene i gamle dager var det vanlig at kjentfolk som sognet til butikken, fikk handle på kreditt. «Handle på bok», som det ble sagt. Kopien til høyre er fra ei slik bok som ble ført av landhandler Joakim Løkken. Sjølv var han født i Hurdal, mens kona Otilie var fra Nannestad. Tidligere hadde paret drevet landhandel på Sæter meieri i Nannestad.

Også her kan en kan legge merke til variasjonen i vareutvalg. I juni-august 1921 ser en kjøp av både lær, spiker, øl, sirup og smør. Og så mengdene da! Det er f.eks. kjøpt 18 kilo rugmjøl i en fei. Men det var store husholdninger, og en bakte gjerne 15-20 brød i slengen.

Vi ser også at 8. juli er butikkgjelda blitt nedbetalt ved at Løkken har mottatt en sjekk på 500 kroner.

Per Øivind Røse - landhandler

Etter Løkken overtok totningen Per Øivind Røse garden og landhandelen på Vestby i 1927. Han hadde handelen sin på Vestby til i 1964 da sønnen Leif overtok og dreiv butikken videre noen år til før den ble nedlagt.

Opprinnelig hadde butikklokalene vært i den store hovedbygningen fra ca.1890. Seinere ble det satt opp et eget butikklokale nærmere vegen. Bygget står fortsatt.

Regninga her viser bl.a. at Røse forhandlet luspærer fra Osram. Når du kjøpte luspærer, ble hver enkelt luspære tatt ut av esken og testet at den lyste i en sokkel på veggen. Regninga viser ellers kjøp av slikt som kjoletøy, frakk, skjorte osv., så det allsidige vareutvalget fortsatte. Også hos Røse ble det handlet «på bok» til rundt 1970.

1921				
Juni	7	1 P. 3" Skift		49
	16	Lær		270
	17	1 1/2 4" Spiker		200
	22	1 kg Smør	160	190
	22	1 kg Ljor	30	180
	23	1 P. 3" Skift		270
Juli	1	18 kg Rugmjøl		940
	6	1 St. Ruggul	7000	1550
	7	50 kg Landøl	2150	10150
	8	1 St. Lær		500.00
		3 kg Smør	1000	
		1 St. Lær	20	1080
	11	2 1/2 4" Spiker	190	380
	12	5 1/2 3" "	110	550
	13	5 1/2 3" "	400	550
	15	3 P. Smør	370 990	
		2 St. 3/4" Spiker	170 240	
			7230	
		betalt	600	680
	16	1/2 dus. Kraftkaffepan	390	0.15
Aug.	4	2 kg Sirup		390
	6	2 kg Salt		0.70
		2 kg Ljor	400	9.66
		1 1/2 kg Ljor	780	
		1 kg Ljor	880	9.00
				700.30
				500.00

Gjerdrum den 16/12 1931		
Herr	Kr Løkken	
fra		
	P. Ø. RØSE	
Telefon 12		
1 pr. Beulda		270
2 mnt. Strik		94
1. Chokolade		185
15. Kjøtt		210
1. Spiser		015
5 mnt. Ripe		100
1. Eske		450
1. Skjorte		825
1. Slips		200
1 pr. Skjorte		390
1. Navn		200
		7839
	2070	1568
	231 bet	6271
	112 Røse	

Gjermå Elektrisitetsverk

var som kjent blitt etablert i 1911 og begynte å levere elektrisk strøm til abonnentene fra tidlig i 1912. I løpet av året ble strømmen satt på til 420 abonnenter fordelt utover på et 30 km. langt høyspentnett i Gjerdrum, Ullensaker og Holter. Til å begynne med var kraftkilden kun Kvennstufossen i Gjermåa, men fra 1915 ble det også levert strøm fra en ny kraftstasjon i Horkafossen.

Den første regninga til høyre her er fra 1913 og gjelder kjøp av sikringer. Folk var ukjente med elektrisk strøm og apparater, og det var kun tre godkjente Kristiania-firmaer som fikk utføre installasjonsarbeidene hjemme hos folk. I e-verkets reglementet sto det dessuten at det kun måtte brukes materiell som var godkjent av Kristiania Elektrisitetsverk. Kanskje var det derfor sikringene ble innkjøpt direkte fra e-verket og ikke på landhandelen?

56 Gjerdrum den 1ste juli 1913

REGNING.

Ludvig Sandvik

Fra ^{1/8} Gjermåa Elektrisitetsverk.

Juli	18	4 styk. 15 amp. SP. sikr. KII	7/10	1 00
Januar	2	4 " " " " " " " "	7/10	1 00
"	6	2 " " " " " " " "	7/10	0 50
"	4	4 amp. A.E.C. sikr.	7/10	0 80
Juni	4	8 " 15 amp. SP. sikr. KII	7/10	2 00
Mai	4	6 " 4 amp. A.E.C. sikr.	7/10	1 20
"	2	2 " 15 amp. SP. " KII	7/10	0 50
Januar	7	4 " 4 amp. A.E.C. sikr.	7/10	0 80
				<u>7 80</u>

287 7/13

Behalt.

Hellmingsen

Den neste kvitteringa her gjelder sjølve energikjøpet, og er datert i 1919. Blant befolkningen i Gjerdrum var det i de første åra hovedsakelig to formål en kjøpte strøm til. Det ene var strøm til lyspærer i lamper, og det andre var strøm til elmotorer som skulle brukes sesongmessig i landbruket; f.eks. til å kappe ved eller treske.

I de første strømtariffene ble det bestemt at strøm til lys skulle leveres til 22 kroner og 50 øre pr. 100 watt i året. Kvitteringa viser at det var en annen, litt dyrere tariff i 1923. Her er det tegnet abonnementet på 1,5 kilowatt, og hver kW kostet 300 kroner året.

Elmotorer ble brukt bare noen ganger i året. Opprinnelig ble det bestemt at det skulle betales 20 kr. i året pr. hk for motorer på inntil 5 hk. På denne kvitteringa ser vi at prisen var gått opp til 37,50 kr. pr. hk. i 1923. Prisen på strøm til motorer var altså økt forholdsvis mer enn strøm til belysning. Bakgrunnen var nok problemene med å skaffe nok strøm fram til kundene i perioder med høyt forbruk.

(Opplysninger hentet fra boka Gjermå Elektrisitetsverk 75 år 1911 til 1986.)

En kan også merke seg at i 1923 var e-verkets pengeinnkreving overtatt at bankkasserer Chr Brodal, som her har fakturert annet halvår og dessuten purret en ubetalt tidligere regning.

Ab. nr. 56 GJERDRUM den 15/7 1923

REGNING

FRA

N° 1 GJERMAA ELEKTRISITETSVERK

TIL

Herr Larsmann H. de Laack
Gjerdrum

An: Elektrisk energi for 2 halvår 1923 efter tariff:	A. w. watt	pr. w. p. a.	
	B. 1 1/2 K.W.	300,-	pr. år 225 00
	C. 6 H.K.	---	112 50
	D. K.W.T.	pr. a.	
An: Festlys			
- Spilkraft	K.W.		
- Maalerleie			
Restans fra 1 halvår 1923			2
<i>følge av mangler sendt for</i>			352 30
Forfaldet til betaling			15/8 1923 689 80
Efter forfaldtid 6 pct.			21/8 uk. 352 30
			Rest 10.3 37 50

Betales til kasserer Chr. Brodal. Regningen medbringes ved betalingen. Reklamsjoner må ske inden 8 dage efter regningens modtagelse.

Kontordag paa KOMMUNELOKALET, Lørdag Den 11 August, kl. 4, Til 7.

Også i denne lille artikkelen er teksten stort sett bare korte faktaopplysninger, og kan nok innimellom kritiseres for dårlig norsk. Av plasshensyn er det tatt med få referanser. Mange opplysninger er hentet fra bygdebøker og folketellinger, og dessuten fra tidligere artikler som allerede ligger på historielagets hjemmeside. Noen opplysninger er også basert på muntlige kilder. Det kan derfor være at tekstene inneholder feil eller misforståelser. Hvis noen som leser dette skulle oppdage feil og unøyaktigheter, er det flott hvis historielaget får tilbakemelding om dette, slik at vi kan rette. Det kan jo være at noen også har tilleggsopplysninger?

Vi tenker også at det kunne vært moro å komplettere teksten med foto av de omtalte personene eller fra virksomheten deres. Er det noen som har slike foto? I så fall hadde det vært fint om historielaget kunne fått dem til sitt fotoarkiv. Send evt. en melding på historielagets kontaktside på hjemmesida www.gjerdrumhistorielag.no/ under fana «Om historielaget» og «Kontakt oss».

Østigarn Åmot mars 2026

Tor Laache Terje Brodal